

predvsem razkriti nekatere ekonomske in duhovne resnice o današnjem svetu in človeku. Na ta osnovni ton so ubrane skoraj vse Pogačnikove reportaže, ki so locirane malone po vseh celinah našega planeta, o tem govori na primer sestavek o nasprotju med starim in novim v Egiptu, razmišljanje, kako bo stare kulturnozgodovinske spomenike zalila voda, s tem pa bo nastala za Egipt neka nova ekonomska perspektiva; pretresljiv je zapis o Kennedyjevi smrti pa opis spominske slovesnosti ob prvi obletnici na Kennedyjevem grobu.

V Pogačnikovi knjigi pa pomeni še posebej zanimiv kompleks cela vrsta njegovih zapisov iz Južne Amerike: v njih avtor z izredno prenikavostjo riše razmere v teh skoraj napol kolonialnih deželah, ki morajo živeti v senci svoje mogočne severnoameriške sosede. Med opisi političnih dogodkov in razmerij v skoraj vseh latinskoameriških državah (razen Argentine) pa velja še posebej omeniti Pogačnikova razmišljanja na Robinzonovem samotnem otoku, na Tobagu, njegov opis mehiških bikoborb pa lahko imamo za nekakšen simboličen finale vseh njegovih krokijev o usodi Srednje in Južne Amerike, o delu sveta, kjer se naš čas kaže še v posebno ostrih nasprotjih. In bolj ko se snov Pogačnikovih zapiskov oddaljuje od stare Evrope, bolj so ti zapiski človeško poglobljeni, bolj posegajo v samo bistvo problemov, bolj in bolj nam razkrivajo neko občo resnico o svetu in ljudeh. Prav zato spominja Pogačnikov novinarski profil na znamenitega Egona Erwina Kischea — to pa je za Pogačnikovo knjigo Povsod so ljudje skoraj pohujšljiva pohvala.

In na koncu je treba priznati:

Vse tri knjige v slovenski publicistiki niso samo novost, ampak tudi prijetno presenečenje, saj vsaka od njih kaže ogledalo svojemu času, če citiramo že tolikokrat uporabljeni Shakespearov izrek. In če je že to ena naloga beletristične literature, jo morajo še toliko bolj izpolnjevati taka dela, med kakršna sodijo tudi teksti, o katerih smo govorili. Če je ta naloga izpolnjena, potem imajo tovrstne knjige svoj *raison d'être*. V naših treh primerih se je to zgodilo.

Borut Trekman

UGASLA LUČ MARIČKE ŽNIDARŠIČ. Jubilejna knjiga Maričke Žnidaršičeve *Ugasla luč*,* izšla naj bi za njeno petdesetletnico, ni niti izbor dosedanje literarne bere niti nova zbirka. Združuje oboje. Pesnica je iz prejšnjih zbirk napravila osebni izbor, dodala pa je trideset novih pesmi, to pa je slaba polovica knjige. Ne glede na naravo koncepta je *Ugasla luč* vsaj pregleden prerez skozi pesnično dosedanje snovanje. Morda pa smemo ob tej knjigi že zapisati, da so meje njenega pesniškega sveta in izraza postavljene.

Za splošno orientacijo pri pregledu njenega dela je treba navesti vsaj to, da je Marička Žnidaršič pesnica samorastnica izpod Snežnika, kjer je živela odmaknjeno od središča, brez zadostne možnosti za višje šole. Poskus njenih prijateljev in znancev, med njimi slikar Perko, pisatelj Magajna in pesnik Čampa, da bi ji omogočili šolanje v Ljubljani, se je razbil zaradi vojne. Ker po vojni iz različnih razlogov ni vzdržala v Ljubljani, se je vrnila v Stari trg in tam ustvarila večino del. Nekoliko je treba upoštevati tudi to, da je kot

* Marička Žnidaršič, *Ugasla luč*. Cankarjeva založba 1966.

pesnica vključena v tradicijo slovenske ženske lirike, torej ustvarja tudi pod vtisom njene splošne črte.

Žnidaršičina zbirka začenja poglavje pesmi iz vojnih dni, se pravi pesmi, ki so neposredno izražale osebna medvojna doživetja (*Vse je kakor lani. Temna slutnja*) ali pa obravnavale vojne motive (*Talci*). Pesmi sodijo v zgodnje obdobje naše povojne poezije, vendar je pesnica prepričana, da so pomemben sestavni del njenega pesnikovanja. Čeprav so te pesmi nastajale iz splošnih zahtev časa, se je v njih že pojavilo značilno pokrajinsko okolje Notranjske s Snežnikom in Cerkniškim jezerom. Iz pesniškega razvoja Maričke Žnidaršič je mogoče razbrati, da je ta pokrajinski element iz zgodnje dobe pomembnejši kot idejna stran, zakaj ta domači svet se poslej razrašča in dozori v pomembno snovno celoto, v kateri pesnica izpoveduje svoje razpoložensko nihanje in spoznavnost. Svet pod Snežnikom je v drugi razvojni stopnji neprestano prisoten in daje pesmim snovno enotnost. Večina pesmi, tokrat so zbrane v ciklih *Predahni me, pomlad* in *To je moj svet*, je lirična deskripcija, često žanrska slika, v katero avtorica vpleta svoja občutja in razmišljanja. Če zunanji podobi pokrajine dodaja še domačega kmečkega človeka, dela to predvsem zato, da poudarja svojo vkljenjenost v ta ozki svet, ki je v sebi statično določen ter ji odmerja prostor in življenjske možnosti:

Vkovana sem v tišino teh ograd,
ki jih obkroža venec mladih lesk,
ko v noči v njih lovi se lunin blesk,
se zdi ta svet v vsej revščini bogat.

Vtopljen sem v razkošno pesem host,
ki jim je dobro ob nogah Snežnika,
čim dalj poslušam jo, tem bolj me mika
in je kot nerazrešena skrivnost.

(To je moj svet)

Svet, na katerega se pesnica opira, je v sebi trden in spodbuden, njeno razpoloženje pa največkrat otožno in se kdajpakdaj prevesi celo v misel na smrt. Če bi iskali vzrokov za to, bi jih našli v ciklu *Jok doeh src*, saj s ciklom *Le tiho, tiho, kaj bi govorila* ustvarja v knjigi novo problemsko jedro in prenaša težišče na ljubezensko liriko.

Ljubezenska motivika se je pri Žnidaršičevi močneje oglasila že v zbirki *Nalomljena veja*, v pričujoči knjigi pa je dobila novo dopolnilo in tudi že sklepní akord. Pesnica nam pripoveduje zgodbo zakasnele ljubezni od otroško naivnih začetkov do zrele predanosti in zanosa pa prvih razpok, črnega slovesa in brezupa, iz katerega se poslej rešuje z iskanjem enosmernih duhovnih vezi, kakor jih poznamo že iz gradnikovske, v zagrobnost iztekajoče se ljubezni:

Še ko se smrt do mene bo nagnila,
ko nočni molk za vselej me odene,
te bom pod svojim mrtvim srcem skrila,

(Tvoja podoba)

Tako nam ljubezenska poezija Maričke Žnidaršič ne odkriva novih pogledov na ljubezensko čustvovanje, je bolj variacija na staro temo, vendar z nekaterimi svežimi detajli znotraj znanega.

Knjigo sklepa cikel pesmi *Mene je zajela tema*, v njem pa pesnica izpoveduje svojo grenko odpoved, češ: vse, kar imaš najraje, moraš pustiti. Občutje je tu splošno življenjsko, čeprav bi iz zbirke sklepali, da je to njeno spoznanje zgolj posledica ljubezenske nezadostnosti, kakor jo prikaže prejšnji cikel, intenzivnost resignacije, pa dokazuje, kako ji je ljubezen v življenju bila najvišji cilj in iluzorna opora hkrati, zdaj pa ji je ostala le praznina, ki je pot do smrti. A prav ta izožena misel ob pogledu na celotno pesniško izpoved Maričke Žnidaršič sama zastavlja vprašanje, kje je v tem življenjskem trenutku, ko gre vendarle za resen obračun, ostala Notranjska s Snežnikom in Cerkniškim jezerom. S tega stališča Ugasla luč ni vsebinsko harmonično izoblikovana celota, ni nov organizem. Ker je ljubezenska snov prav v zadnji knjigi dobila tako močan poudarek, da se težišče zbirke nagiba k njej, bi bilo najbrž bolje, če bi Žnidaršičeva izdala samostojno zbirko ljubezenskih pesmi.

Marička Žnidaršič je oblikovno zvesta tradiciji realistične, zmerno merjene forme, predvsem metrično urejenega in kitično razvrščenega verza, kar ustreza reprodukciji pokrajinskih podob in posredovanju osebnega čustvovanja v predmetnosti realnega okolja. Ta okvir je pesnica skušala nekajkrat prestopiti. Napisala je več pesmi v razklenjeni obliki, a v njih ne moremo zaznati kakšnega kvalitetnega premika, prej pogrešamo njenih stalnih prvin.

Cankarjeva založba je jubilejno knjigo Maričke Žnidaršičeve izdala v estetsko dognani notranji ureditvi in zunanji opremi arh. Jožeta Brumna, medtem ko je spremno besedo o pesnici napisal dr. Lino Legiša.

France Pibernik